Szkoła Wyższa

im. Bogdana Jańskiego

Wydział Zamiejscowy w Opolu

Studia podyplomowe

Kierunek studiów: **Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna**

Liliana Cieślar

Nr albumu: 04441/13

Dwujęzyczność od niemowlęctwa. Autorski projekt wprowadzania nauki języka angielskiego w Żłobku i Przedszkolu *Kraina Marzeń* w Opolu

Promotor:
dr Marek Lotko

Opole 2015

Mojej Córeczce - Emilce

*"Wczesna nauka języka nie ma nic wspólnego z talentem i nie wymaga żadnego daru.
Należy do umiejętności właściwych każdemu człowiekowi, podobnie jak chodzenie czy patrzenie."*

[Barbara Zurer Pearson]

SPIS TREŚCI

1. Problematyka pracy…….....5
2. Założenia autorskiego projektu edukacyjnego…….6
   2.1. Wiek rozwojowy dzieci objętych projektem…….....9
   2.2. Naukowe podstawy nauczania języka obcego w wieku niemowlęcym.....12
3. Metodyka i narzędzia pracy w Żłobku i Przedszkolu *Kraina Marzeń*.....19
   3.1. Metodyka nauczania języka angielskiego.....19
   3.2. Narzędzia projektu…….....24
   3.3. Roczny planer projektu.....26
4. Ewaluacja procesu edukacyjnego dzieci.....32
   4.1. Ewaluacja postępów dzieci.....32
   4.2. Kierunki dalszego rozwoju edukacji.....35
5. Wnioski końcowe……..……36
6. Bibliografia.....38
7. Załączniki.....40

1. PROBLEMATYKA PRACY

W niniejszej pracy autorka przywołuje tezę, iż wdrażanie bilingualizmu począwszy od okresu niemowlęcego oraz wczesnego dzieciństwa nie tylko przynosi efekty, ale również oddziałuje pozytywnie na dalszy rozwój dziecka. Przywołana konstatacja jest wynikiem nie tylko zawodowych obserwacji praktyk stosowanych w procesie edukacji obcojęzycznej w Żłobku i Przedszkolu *Kraina Marzeń* w Opolu lecz także wnikliwej lektury opracowań badań naukowych z zakresu neurobiologii oraz neurolingwistyki, także studiów najnowszych publikacji naukowych, rodzących się na polu glottodydaktyki i psychologii.

Autorka dodatkowo manifestuje w pracy dysonans pomiędzy poglądami badaczy oraz praktyków w zakresie wdrażania edukacji języka obcego w tak wczesnym dzieciństwie w XX wieku, a poglądem postulowanym w obecnym stuleciu. Wszystko to dzieje się celem uargumentowania zasadności zmian w podejściu do dwujęzyczności w placówce urzeczywistniającej przedmiotowy projekt.

Omawiana placówka oświatowa, zwana w dalszej części niniejszej pracy *Krainą Marzeń*, kontynuuje swe początkowe założenia metodyczne w edukacji języka angielskiego od początku 2014 w sposób aktywny. Ujmuje je w sposób usystematyzowany, zgodnie z założeniami metodycznymi.

Rezultatem powyższego jest odpowiednio przygotowany program edukacyjny. Autorka pracy zapoznaje odbiorcę z argumentami przemawiającymi za jego zasadnością oraz wykazuje w umiejętny sposób, iż taktyka jego prowadzenia, oparta w zupełności na zabawie jako integralnej części edukacji w wieku niemowlęcym i wczesnego dzieciństwa, jest skuteczna i wysoce korzystna dla biorących w nim udział dzieci. W opracowaniu prezentowana jest metodyka i narzędzia pracy stosowane w przywołanym projekcie. Ekspozycji ulegają również wyniki czerpane z pierwszych badań ewaluacyjnych, którymi objęto najmłodszych uczestników - dzieci.

W końcowej fazie pracy zaprezentowano syntezę teorii i praktyki, także proponowanych kierunków dalszego rozwoju przedmiotowego programu, który to winien przynosić nadal korzystne efekty edukacji nie tylko samym wychowankom *Krainy Marzeń*, lecz także środowisku lokalnemu, w którym placówka funkcjonuje.

2. ZAŁOŻENIA AUTORSKIEGO PROJEKTU EDUKACYJNEGO

Celem przedstawienia założeń projektu autorka przedstawi historię i wizję placówki, które doprowadziły do przedmiotowego projektu, realizowanego w jego obecnej formie. Dwujęzyczność w *Krainie Marzeń* jest bowiem wynikiem konsekwentnych dążeń założycieli placówki do tego, by stała się ona miejscem, w którym wychowują się dzieci, będące w przyszłości w stanie stworzyć płaszczyznę porozumienia nie tylko ze swoim sąsiadem czy kolegą z szkoły i pracy, ale także obywatelem innego kraju, nie będąc ograniczonym barierą językową.

Żłobek i Przedszkole *Kraina Marzeń* w Opolu istnieje od 2011 roku. W roku tym został założony jako Przedszkole *Kraina Marzeń* przez Grzegorza Tarkę. Od września 2013 roku otwarto w nim oddziały żłobkowe. Obecnie w placówce funkcjonują trzy grupy żłobkowe oraz jedna przedszkolna. Każda z grup składa się z piętnaściorga dzieci.

Od początku funkcjonowania tej instytucji język angielski był ważnym elementem, na którym skupiała się Dyrekcja. Idea globalnego rozwoju i coraz łatwiejszego dostępu do edukacji, podróżowania oraz możliwości zawodowych w języku obcym, np. właśnie angielskim, przyświecała założycielowi przedszkola i dlatego kładł nacisk na wprowadzanie języka angielskiego w systemie zajęć prowadzonych codziennie. Tak więc, wychowankowie przedszkola mieli styczność z językiem nie tylko raz czy kilka razy w tygodniu, tak jak to ma często miejsce w tego typu placówkach, ale na co dzień. Na początku były to zajęcia, których długość trwania dostosowana była do konkretnej grupy wiekowej, polegające głównie na zabawach ruchowych, piosenkach i innych elementach zabawowych.

Od początku 2014 roku ten sposób wprowadzania języka obcego został skorelowany z programem dwujęzyczności opracowanym przez doświadczonego praktyka, metodyka i autora programów dydaktycznych - lingwistkę Claire Selby. Placówka została zaopatrzona w materiały i narzędzia, które wzbogaciły dotychczasowy warsztat nauczycieli, pracujących z dziećmi. Autorka programu stworzyła metodę, jej szczegółowy opis znajdzie się w rozdziale, dotyczącym metodyki nauczania języka angielskiego w *Krainie Marzeń*, która wykorzystuje naturalne dla wieku dziecka

właściwości i mechanizmy przyswajania wiedzy i rozwijania umiejętności językowych. Program jest realizowany w *Krainie Marzeń* w formie rozszerzonej, w wariancie eksperckim przy ścisłej współpracy z samą autorką oraz dodatkowych działaniach, sprawiających, że wychowankowie placówki mają zintensyfikowany kontakt z językiem angielskim na co dzień.

Istotnym punktem zwrotnym, w porównaniu do określonych ramami czasowymi zajęć raz dziennie, stało się wprowadzenie angielskojęzycznego opiekuna do każdej z grup w czerwcu 2014 roku. Od tego momentu każda z nich posiada na stałe opiekuna-nauczyciela, który komunikuje się z dziećmi w języku angielskim. Dzieci mają więc kontakt z językiem obcym, który z założenia ma przestać być dla nich właśnie "obcym". Służy temu osłuchiwanie się już najmłodszych podopiecznych placówki z kierowanymi do nich komunikatami w języku angielskim. W każdej z grup, stosownie do poziomu rozwoju, na którym znajdują się dzieci, opiekun posługuje się w codziennych czynnościach prostymi poleceniami, piosenkami, rymowankami, zabawami, a w starszej grupie także grami w języku angielskim. Dzieci są niejako "zanurzone" (od ang. *immerse*) w drugiej kulturze językowej i w sposób nieinwazyjny zaprzyjaźniają się z językiem. Sprawie tej autorka szczegółowo poświęci kolejne rozdziały pracy.

Wizją Dyrekcji i kadry placówki jest stworzenie miejsca, które będzie postrzegane jako placówka ucząca dla przyszłości. W tym miejscu warto przytoczyć słowa Małgorzaty Sobantki, dyrektora *Krainy Marzeń*: "Europa i Świat mówi po angielsku. Język angielski jest językiem nauki, biznesu i Internetu, czyli globalnej komunikacji. Przygotowując nasze Maluchy do życia w naszym kraju, dobrze jest mieć świadomość, że jednocześnie stanie się on kiedyś obywatelem Europy i Świata. W globalnym otoczeniu nasz mały Jaś, poczuje się dobrze tylko wtedy kiedy będzie mógł się z tym otoczeniem komunikować, a my chcemy mu w tym pomóc. (...) Małe dziecko jest geniuszem, a drugi język nie musi być „obcy". Idea ta, zaczyna nabierać znaczenia w wielu krajach świata, rodząc pozytywne skutki o charakterze społecznym. *Kraina Marzeń* ma zaszczyt stać się ekspertem w urzeczywistnianiu tej idei i wdrażając modelowe rozwiązania, w skali mikro tworzy matrycę, która ułatwi pracę wielu innym placówkom w Polsce i na świecie"[1].

[1] Małgorzata Sobantka, materiały własne, promocyjne Żłobka i Przedszkola *Kraina Marzeń* w Opolu

Kolejnym ważnym krokiem było nawiązanie jesienią 2014 roku współpracy między placówką a Instytutem Filologii Angielskiej Uniwersytetu Opolskiego. Współpraca na podstawie porozumienia realizowana w zakresie m.in. praktyk studenckich oraz merytorycznego wspomagania kadry *Krainy Marzeń* ma przyczynić się do zwiększenia efektywności całego projektu. Nie należy również pomijać aspektu badawczego kolaboracji z Uniwersytetem Opolskim, gdyż działania obu placówek będą zmierzały do naukowego opracowania efektów ekspozycji dzieci na język angielski już od szóstego miesiąca życia.

2. 1. WIEK ROZWOJOWY DZIECI OBJĘTYCH PROJEKTEM

Dzieci, które uczestniczą w projekcie wprowadzania dwujęzyczności w *Krainie Marzeń* to dzieci w wieku od sześciu miesięcy do pięciu lat. Szczegółowy podział na grupy oraz metodyka i narzędzia używane w pracy z dziećmi w określonej grupie wiekowej zostanie przedstawiony w rozdziale pod nazwą Metodyka i narzędzia pracy w Żłobku i Przedszkolu Kraina Marzeń.

W tym miejscu autorka pracy krótko przedstawi opis wieku rozwojowego dzieci, które uczestniczą w projekcie, należy bowiem mieć świadomość, że każdy projekt, skierowany do dzieci, powinien być przeanalizowany pod względem jego adekwatności do etapu rozwojowego, na którym znajduje się mały człowiek. Wspomina o tym Anna Mikler-Chwastek, która omawia organizację procesu uczenia i wychowania na miarę potrzeb i możliwości dziecka, wymieniając rolę m.in. takich czynników jak: odpowiednie miejsce i czas, znajomość dziecięcych potrzeb i komunikatów, a co za tym idzie - właściwe reagowanie na nie, zaangażowanie dorosłego i współpraca pełna radości, nauka w działaniu i przez naśladownictwo, nauka przez zabawę, znajomość etapów rozwojowych i kolejności występowania kamieni milowych, świadomość dorosłych, że wychowanie i wspomaganie rozwoju małych dzieci jest ważne, a także znajomość i poszanowanie dziecięcych preferencji[2].

Poczynając od szóstego miesiąca życia dziecko zaczyna aktywnie włączać się w proces komunikowania się ze światem. Jego socjalizacja od tej chwili postępuje bardzo szybko, jednak jak podkreślała już w ubiegłym wieku Halina Spionek "aby niemowlę miało ochotę ćwiczyć, musi być radosne, ożywione. Do wywołania tego stanu niezbędny jest kontakt z dorosłymi"[3]. Autorka wspomina także jak ważna we wczesnym wieku jest dobrze rozumiana rutyna w wychowaniu dziecka, czyli stały rozkład dnia. Potwierdza to także współczesna specjalistka od wychowania małych dzieci, Tracy Hogg, która w swojej książce, niezwykle popularnej wśród młodych matek na całym świecie, "Język niemowląt" nazywa to rytmem dnia lub "elastyczną

[2] Por: 20-25 Anna Mikler-Chwastek: Wspomaganie rozwoju dzieci w wieku niemowlęcym i poniemowlęcym. Zasady, szanse i trudności W: Ewa Ogrodzka-Mazur, Urszula Szuścik, Jadwiga Oleksa: *Edukacja małego dziecka. Tom 4 Konteksty rozwojowe i wychowawcze*, Oficyna Wydawnicza "Impuls", Kraków 2013

[3] Halina Spionek: *Psychologia wychowawcza dla rodziców, lata 0-7*, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa 1962, s. 18

organizacyjnie podstawą, modyfikowaną zgodnie ze zmieniającymi się potrzebami dziecka"[4]. Miejsce, jakim jest *Kraina Marzeń*, kładzie szczególny nacisk, aby te potrzeby dziecka były zaspokojone. Corocznie opracowywany jest szczegółowy plan dnia, który zapewnia dziecku poczucie bezpieczeństwa i eliminuje ewentualny stres, który mógłby wynikać z nieusystematyzowanego przebiegu zajęć czy pór karmienia i zabawy.

Na kolejnym etapie rozwojowym, czyli dzieci dwuletnie[5] następuje ogromny przeskok pod względem poznawczym. Jest to okres naturalnego dążenia dziecka to zdobywania informacji o otaczającym go świecie i relacjach międzyludzkich. Bez tej wiedzy mały człowiek nie może funkcjonować poprawnie, jest ona konieczna do określenia jego osoby i kształtowania właściwych postaw względem drugiego człowieka. Wychodząc temu na przeciw kadra *Krainy Marzeń* już w tej fazie rozwoju dziecka wprowadza szereg zajęć z zakresu plastyki, muzyki, rytmiki, logopedii, czytelnictwa, czy właśnie nauki drugiego języka. Taka organizacja procesu, który wspomaga dzieci w zdobywaniu wiedzy, jest szczególnie ważna, kiedy dziecko chłonie wszystko co nowe i ciekawe. Jednocześnie ten okres nazywany jest także wiekiem gwałtownych emocji i skrajnych przeciwieństw. To okres, w którym dziecko uczy się podejmowania decyzji, wyborów i samodzielności[6]. Praca z dzieckiem w tym wieku wymaga wiele cierpliwości i zrozumienia, a zapewnienie szerokiej gamy zajęć daje szansę na nadążanie za dzieckiem, które wciąż poszukuje nowych atrakcji.

Ostatnia omawiana grupa to dzieci w wieku trzy do pięciu lat. W tym momencie rozwoju dzieci systematyzują zdobytą dotychczas wiedzę i porządkują ją. I choć jest to grupa wiekowa na tyle szeroka i nadal występują w niej rytmiczne wahania pomiędzy stanami równowagi i nierównowagi, można zaobserwować w niej kierunek rozwoju dziecka, który zmierza do pozyskiwania coraz większych umiejętności społecznych, współpracy w grupie, a także większych zdolności w koncentracji i pracy indywidualnej. Wiek ten to także rozkwit wyobraźni u dziecka, która może się manifestować na różne sposoby, czy to w zakresie plastycznym, muzycznym,

---

[4] Tracy Hogg, Melinda Blau: *Język niemowląt*, Świat Książki, Warszawa 2012, s. 51

[5] Jak wcześniej wspomniała autorka niniejszej pracy, szczegółowy podział grup wiekowych w *Krainie Marzeń* zawarty jest w jednym z kolejnych rozdziałów, jednak podział ten tworzy grupy wokół dzieci w wieku ok. półtora roku oraz po skończeniu drugiego roku życia, w związku z tym, to właśnie temu etapowi autorka poświęci teraz krótką charakterystykę.

[6] Por: Frances L. Ilg, Luise Bates Ames, Sidney M. Baker: *Rozwój psychiczny dziecka od 0 do 10 lat. Poradnik dla rodziców, psychologów i lekarzy*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2007, s. 37-38

językowym etc. Dzieci w tym wieku są też bardzo energiczne, a ich potrzeba ruchu, może sprawić, że są określane jako "nie do opanowania"[7]. Kończące etap edukacji przedszkolnej dzieci w wieku pięciu i więcej lat są już zazwyczaj stabilne i dobrze przystosowane do dalszego kroku w podróży w dojrzałość - szkoły. Jeśli do tej pory rodzice i opiekunowie potrafili dostosować metody wychowawcze i aktywizujące małego człowieka do jego naturalnych etapów rozwojowych jest on gotowy na to, by dalej aktywnie zdobywać wiedzę i zacząć z niej korzystać.

[7] Por: tamże, s. 41

2. 2. NAUKOWE PODSTAWY NAUCZANIA JĘZYKA OBCEGO W WIEKU NIEMOWLĘCYM

Coraz bardziej powszechne zjawisko wprowadzania nauczania języka obcego już od najmłodszych lat obecne jest w Polsce od początku XXI wieku. Zarówno placówki państwowe jak i niepubliczne dostrzegają zapotrzebowanie, wynikające z obecnych trendów i faktycznych potrzeb rozwijającego się społeczeństwa, na umieszczanie tego typu elementów edukacji w swojej ofercie. Młodzi rodzice, coraz bardziej świadomi, sami doświadczający wychowania w Europie, która otwiera swoje granice, chcą umożliwić swoim dzieciom lepszy start. Ten lepszy start oznacza dla wielu z nich m.in. opanowanie przez dziecko drugiego, a czasem i kolejnych, języków. Dyrektorzy placówek i nauczyciele, w odpowiedzi na te oczekiwania dążą do zapewnienia jak najlepszego poziomu edukacji językowej już na etapie wczesnoszkolnym, przedszkolnym, a jak się okazuje, i wcześniej. Dzieci korzystają na tym, gdyż zajęcia te są przygotowywane z dbałością o to, by były dostosowane do wieku rozwojowego i pozostawały dla nich zabawą.

Jednak warto zadać pytanie jak dzieci odnajdują się w sytuacji, gdy zachęca się je do poznawania drugiego języka? Kadra nauczycielska oraz rodzice o mniej kosmopolitycznych poglądach mogą obawiać się, że jest to niepotrzebne obciążenie młodego umysłu. Celem odpowiedzi na te i podobne pytania należy przyjrzeć się naukowym publikacjom na ten temat.

Jak większość poglądów w kwestii wychowania i edukacji również ten, dotyczący ekspozycji dziecka na drugi język, zmieniał się na przestrzeni lat. Autorka pracy postanowiła przybliżyć postrzeganie tego zagadnienia w XX i początkach XXI wieku[8]. I tak Waldemar Woźniakowski wymienia badaczy skłaniających się ku tezie, że dwujęzyczność, nazywana w jego książce bilingwizmem, wywiera szkodliwy wpływ na inteligencję i rozwój intelektualny jednostek (lata: 1922-1966, m.in. badacze: D. J. Saer, John Macnamara). Zdania, że nie wpływa ona istotnie na inteligencję (testy pomiędzy osobami dwujęzycznymi a jednojęzycznymi) byli w tym okresie inni

[8] Na potrzeby pracy autorka zapoznała się z publikacjami, które traktują o zjawisku dwujęzyczności jako takiej i argumenty właśnie w tej kwestii będą przywoływane. Jej zdaniem działania, którymi zajmuje się w niniejszej pracy, służące doprowadzeniu dziecka do płynnego porozumiewania się językiem angielskim mogą być pod tym względem rozpatrywane, mimo iż dzieci, które biorą udział w projekcie nie są jeszcze dwujęzyczne.

badacze m.in. Grace T. Altus. Jednak Woźniakowski krytykuje m.in. jakość testów (były konstruowane głównie z myślą o rodowitych osobach jednojęzycznych), które były wykonywane celem potwierdzenia dwóch powyższych tez oraz niedostatecznie liczne próby, na których były one wykonywane. Dopiero badania Wallace'a E. Lamberta i Elizabeth Peal przeprowadzone w Montrealu (1962), w których mierzono zarówno inteligencję niewerbalną jak i werbalną pokazały, że dzieci dwujęzyczne nie tylko nie ustępowały dzieciom, posługującym się jednym językiem, ale nawet je przewyższały. Autor w swojej publikacji z 1982 roku stwierdza zatem, że korzyści ze znajomości innych języków są niezaprzeczalne, dając m.in. możliwość dostępu do informacji zgromadzonych przez inne narody, do ich kultury i sztuki, co ma ogromne znaczenie, jeśli chodzi o aspekt humanistyczny[9].

Ponieważ jedna z metod, na której oparty jest cały projekt, którym zajmuje się autorka związana jest ściśle z muzyką i z działaniami jej pokrewnymi (co zostanie omówione bardziej szczegółowo w kolejnym rozdziale), autorka postanowiła zapoznać sie również ze zdaniem Edwina E. Gordona cenionego badacza i autora testów m.in. uzdolnień muzycznych dla niemowląt i małych dzieci. W jednej ze swoich książek, wydanej pod koniec XX wieku, Gordon stwierdza "(...) najważniejszym okresem dla uczenia się jest czas od pierwszych chwil po urodzeniu (a może nawet jeszcze przed tym faktem) do ukończenia trzeciego roku życia (...) Kolejny pod względem ważności okres to lata miedzy trzecim a piątym rokiem, okres oddziaływań już ustrukturyzowanych, ale wciąż nieformalnych, realizowanych przez dom rodzinny lub przedszkole"[10]. Może to potwierdzać zasadność ekspozycji dzieci na język angielski już w tak wczesnym wieku jak sześć miesięcy. Kolejne argumenty, przemawiające za tym stwierdzeniem pochodzą z analizy wyników najnowszych badań dotyczących dwujęzyczności i jej wpływu na rozwój dziecka.

I tak Nameera Akhtar i Jennifer A. Menjivar podkreślają, że "ostatnie badania wskazują, że ekspozycja dzieci na więcej niż jeden język może pomagać im w nauce obcojęzycznych słów"[11]. Zastanawiają się przy tym ile ma trwać ekspozycja na drugi

---

[9] Por: Waldemar Woźniakowski: *Glottodydaktyka w świetle zjawiska bilingwizmu naturalnego*, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław 1982, s. 37-43

[10] Edwin E. Gordon: *Umuzykalnianie niemowląt i małych dzieci. Teoria i wskazówki praktyczne*, Wydawnictwo "Zamiast Korepetycji", Kraków 1997, s. 4

[11] Nameera Akhtar and Jennifer A. Menjivar: *Cognitive and linguistic correlates of early exposure to more than one language* In: Janette B. Benson (Editor): *Advances in child development and behaviour*, Academic Press, Elsevier, United States of America, 2012, s. 68

język, tak by przynosiła rezultaty. Opisują tu badania dziewięciomiesięcznych, angielskojęzycznych dzieci, które przez ok. pięć godzin (dwanaście sesji w miesiącu) były poddane ekspozycji języka mandaryńskiego - i utrzymały zdolność jego odróżniania od swojego języka ojczystego, co nie nastąpiło w przypadku angielskojęzycznych dzieci, których nie poddawano ekspozycji. Autorki podkreślają, że ich badania wykazują, iż dzieci w wieku przedszkolnym mogą czerpać profity nawet z limitowanej ekspozycji na drugi język (tak jak wspomniane wyżej jedynie kilka godzin w miesiącu). Autorki przywołują również wyniki badań takich autorytetów jak m.in. Ellen Bialystok, Fergus I.M. Craik, Susan Visvanathan, Nuria Sebastian-Galles, którzy dowodzą, że dwujęzyczność opóźnia wystąpienie chorób np. Alzheimera[12].

O niezwykłej, wrodzonej zdolności niemowląt, wspomnianej wyżej opowiada także lingwistka Patricia Kuhl. Zdolność ta przemawia za tym, że prezentowanie dzieciom drugiego języka nie jest dla nich uciążliwe, lecz przyjmowane przez nie w sposób naturalny. Kuhl nazywa nawet dzieci obywatelami świata, co uzasadnia w następującej wypowiedzi: "Dzieci są geniuszami aż do siódmego roku życia. Potrafią rozróżniać wszystkie języki, w pierwszych miesiącach życia, aż do ukończenia pierwszego roku życia - my dorośli tego nie potrafimy. (...)Między szóstym a ósmym miesiącem życia dziecka następuje moment krytyczny dla rozwoju dźwięków. Podczas, gdy dzieci nas słuchają dokonują statystyk odnośnie składu języka, którego słuchają. Osoby dwujęzyczne przechowują w pamięci statystykę budowy obu języków i "przeskakują" między nimi, w zależności do kogo mówią"[13]. Autorka określa nas dorosłych jako *culture bound listeners* (słownik Webstera tłumaczy to jako: *ograniczony przez* lub *ważny jedynie w* kontekście danej kultury), co kontrastuje z niesamowitą zdolnością małych dzieci do przyswajania języków obcych.

W kwestii wymienionej zdolności wypowiadają się także polscy badacze. I tak Elżbieta Szeląg oraz Aneta Szymaszek stwierdzają, że "Możliwości różnicowania dźwięczności na podstawie parametru VOT zaobserwowano w badaniach niemowląt (...) jeszcze przed wykształceniem kompetencji językowej (m.in. już u dwumiesięcznych niemowląt) (...) Wykazane zależności upoważniają do wnioskowania o wrodzonym mechanizmie słuchowego opracowywania

[12] Por: tamże, s. 70-71

[13] Patricia Kuhl: The linguistic genius of babies, October 2010 TED, http://www.ted.com/talks/patricia_kuhl_the_linguistic_genius_of_babies, materiał filmowy, dostęp: 16.11.2014

informacji, stanowiącym "biologiczną bazę" dla przyszłych funkcji językowych"[14]. Autorki stworzyły narzędzie testowe do rozumienia mowy, które potwierdza ich tezy. [15]

Natomiast Barbara Zurer Pearson wymienia czynniki, mające wpływ na dwujęzyczność dziecka, pierwszym z nich, i równocześnie najważniejszym, jest kontakt z językiem, wiek, w którym kontakt ten został zainicjowany, częstotliwość używania języka, nastawienie otoczenia (rodziców, rodzeństwa, kolegów), motywacja i stworzona ku temu okazja (w przypadku dzieci starszych). Nie ma tu mowy o wpływie cech osobowościowych (czyli poza tymi, które mają wpływ na jednojęzyczne nabywanie języka w ogóle jak np. słaby słuch). Autorka podkreśla, że wszystkie dzieci mogą nauczyć się więcej niż jednego języka. Twierdzi również, że żaden język nie jest trudniejszy ani łatwiejszy od innych, choć niektórych języków można nauczyć się łatwiej, ale to ze względu na to, że dostęp do nich jest łatwiejszy[16].

Jeśli chodzi o sam mechanizm wprowadzania dziecka w świat drugiego języka to funkcjonuje on podobnie jak akwizycja pierwszego, tzw. ojczystego języka, mimo że wydaje się, że drugi język będzie dla dziecka niezrozumiały. Należy jednak zdać sobie sprawę, że także język ojczysty na początku jest dla dziecka zakodowanym zbiorem słów, który ono uczy się odkodowywać. Pisali o tym w ubiegłym wieku wspomniany wcześniej Woźniakowski: "(...) dziecko uczy się języka w sposób aktywny, rekonstruując system reguł językowych w drodze kolejnych przybliżeń na podstawie analizy odbieranych tekstów. Proces ten możliwy jest dzięki systemowi akwizycji językowej, którym dziecko dysponuje. Ponadto jest bardzo prawdopodobne, że również i proces akwizycji drugiego języka odbywa się w sposób analogiczny i przy pomocy analogicznego systemu. "[17] oraz Danuta Chrzanowska, która pisze o tzw. mowie biernej i czynnej: "Opanowanie mowy biernej polega na rozumieniu języka. Opanowanie mowy czynnej polega na aktywnym posługiwaniu się, w sposób zrozumiałydla otoczenia, tym językiem, z którym dziecko wcześniej się osłuchało. A zatem rozwój mowy biernej zawsze wyprzedza rozwój mowy czynnej,

---

[14] Elżbieta Szeląg, Aneta Szymaszek: *Test do badania rozumienia mowy u dzieci i dorosłych. Nowe spojrzenie na zegar mózgowy*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Sopot 2014, s. 28

[15] Por: tamże, s. 26. Narzędzie bada różnicowanie dźwięczności. Używany jest przy tym parametr VOT (ang. Voice-Onset-Time - *czas rozpoczęcia dźwięczności*). Wartości tego parametru są różne dla różnych języków, i tak np. język angielski i polski należą do dwóch różnych rodzajów wartości VOT, angielski do dodatnich, a polski do ujemnych.

[16] Por: Barbara Zurer Pearson: *Jak wychować dziecko dwujęzyczne. Poradnik dla rodziców (i nie tylko)*, Media Rodzina, Poznań 2013, s. 172-179

[17] Waldemar Woźniakowski: *Glottodydaktyka w świetle ...*, s. 70

która kształtuje sie często w sposób nieharmonijny i zaskakujący"[18]. Współcześnie o istocie świadomego mówienia do dziecka już od chwili jego narodzin traktują m.in. autorzy książki *Treningi niemowlęcia*: "Mówimy do dziecka, chociaż ono nas nie rozumie, mówimy, aby podtrzymać w nim dobry nastrój, aby je do czegoś zachęcić, zwrócić na coś jego uwagę itd. Mówimy jednak także po to, aby nauczyć je rozumienia mowy. (...) Rozmawianie z dzieckiem sprawia, że zaczyna ono coraz lepiej nas rozumieć, mimo że samo jeszcze nie potrafi mówić (poza wymawianiem tylko nielicznych słów). Zasób słów rozumianych przez dziecko można znacznie zwiększyć za pomocą odpowiednich zabaw. Już w ostatnich miesiącach pierwszego roku życia udaje się nauczyć dzieci wskazywania ręką na niektóre przedmioty z najbliższego otoczenia. (...) Z każdym tygodniem i miesiącem można wzbogacić zasób rozumianych słów, nie poprzestając na kilku czy kilkunastu "popisowych" wyrazach"[19]. Wnioski te można podsumować stwierdzeniem Barbary Zurer Pearson, która stwierdza, że jeśli chodzi o życie płodowe "Dziecko nie rozumie znaczenia słów, ale wiemy, że rozpoznaje głos matki (...) i potrafi odróżnić, że w danej chwili mówi w nieznanym języku. A gdy się urodzi, wtedy nauka języka rusza pełną parą[20]".

Współcześni lingwiści podkreślają korzyści jakie wynikają z dwujęzyczności, już u najmłodszych dzieci. Bogumiła Baumgartner pisze o szybkości uczenia się języków: "Współcześni psycholingwiści uważają, że mózg człowieka można już we wczesnym dzieciństwie przygotować do wielojęzyczności poprzez wzbogacenie odpowiednich partii mózgu o nowe połączenia neuronalne. (...) u dzieci, które od urodzenia miały jednakowo intensywny (równy ze strony matki i ojca) kontakt z dwoma językami, oba języki aktywowane były w jednym obszarze mózgu, bardzo blisko siebie. (...) Ponieważ struktury obu języków znajdują się obok siebie, mogą one korzystać z tych samych połączeń neuronalnych, jednak mimo wszystko każdy język tworzy się samodzielnie i zachowuje pełną niezależność. Dlatego też małe dzieci wzrastające i rozwijające się od urodzenia w dwóch językach tak szybko uczą się kilku języków i umieją się szybko przestawiać z jednego na drugi. (...) Czynią to automatycznie (...)[21]". Natomiast Zurer Pearson przywołuje wyniki badań,

---

[18] Danuta Chrzanowska: Kształtowanie mowy biernej i czynnej, bogactwo języka W: Danuta Chrzanowska (red.): *50 tajemnic o naszych dzieciach*, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1985, s. 56

[19] Edward Franus, Barbara Franus-Urbańczyk: *Treningi niemowlęcia*, Oficyna Wydawnicza "Impuls", Kraków 2000, s. 122

[20] Barbara Zurer Pearson: *Jak wychować dziecko dwujęzyczne*..., s. 75

[21] Bogumiła Baumgartner: *Przeżyć dwujęzyczność. Jak wychować dziecko dwujęzyczne*..., s. 154-155

które potwierdzają, że dzieci, które znają co najmniej dwa języki mają większe zdolności w sferze: komunikowania się, koncentracji, myślenia i poznawania, zazwyczaj też w późniejszym wieku lepiej piszą i są sprawniejsze językowo[22]. Także Justyna Olko, zajmująca się nauczaniem drugiego języka stwierdza: "Neurolingwistyka pokazuje, że osoby, które są dwu- i wielojęzyczne mają wyższy potencjał poznawczy, szybciej przełączają się między zdaniami, są bardziej elastyczne. (...) Inaczej myślą, umieją lepiej i bardziej twórczo rozwiązywać problemy"[23].

Na zakończenie części dotyczącej naukowych podstaw wczesnego nauczania języka angielskiego warto przytoczyć zdanie badaczy i praktyków nt. istotności rozpoczynania nauki już tak wcześnie. Zurer Pearson odważnie stwierdza: "Mały przedstawiciel homo sapiens został kiedyś nazwany najpotężniejszą maszyną do nauki w całym wszechświecie, zaopatrzoną w specjalne narzędzia niezbędne do rozwinięcia skomplikowanych umiejętności, jakich wymaga nauka języka. Przed ukończeniem drugiego roku życia dziecko stosuje zaawansowane metody analizy oraz zasad algebry, aby rozróżnić dźwięki, słowa i składnię, w tym co słyszy (...) bezbronne w wielu aspektach maluchy są prawdziwymi mistrzami w przyswajaniu języka"[24]. Wspomina także o tym, że w wieku pierwszych pięciu lat dzieci tworzą ogromną ilość połączeń neuronalnych, a ich mózg pracuje dwa razy intensywniej niż mózg dorosłego. Uniwersalna zdolność nauki języka obcego na podobnych zasadach, co języka ojczystego przypada na wiek poniżej siódmego roku życia, a co za tym idzie tzw. okres krytyczny (który jest okresem szczególnej wrażliwości językowej), kończy się w wieku sześciu lub siedmiu lat[25]. C. Selby poleca rozpoczęcie nauki drugiego języka jeszcze przed ukończeniem trzeciego roku życia, podkreślając, że dziecko posiada wtedy optymalne warunki do nauki. Jednocześnie przesuwa granicę podaną przez Zurer Pearson, twierdząc, że: dzieci do lat jedenastu posiadają trzy kluczowe zdolności:

---

[22] Zwłaszcza w myśleniu dywergencyjnym - czyli podstawowym elemencie twórczości - umiejętności znajdywania wielu możliwych rozwiązań określonego problemu). Takie dzieci rozumieją, że słowo jest rodzajem symbolu (rozumieją, że dany obiekt i jego nazwa to nie to samo np. słowo "wąż" nie jest długie i cienkie, a słowo "czerwony", nawet zapisane zielonym kolorem, cały czas odnosi się do koloru kwiatu róży i krwi). Wcześniej też zaczynają dysponować wiedzą nt. języka, posiadają tzw. świadomość metajęzykową (w inny sposób, niż dzieci jednojęzyczne, myślą o języku, autorka stwierdza, że osoby dwujęzyczne nie tylko używają języka, ale go "widzą", mają wiele codziennej praktyki w zastępowaniu jednych słów innymi), która na późniejszych etapach odpowiada m.in. za umiejętności pisania i czytania (ponieważ pozwala ona na skoncentrowanie się na dźwiękach, a nie tylko na samym znaczeniu danego słowa, pozwala zrozumieć abstrakcyjny związek łączący litery i dźwięki). Zdolności "meta" sprawiają, że myślenie dziecka staje się coraz bardziej skuteczne. Por: Barbara Zurer Pearson: *Jak wychować dziecko dwujęzyczne*..., s. 41-53

[23] Maria Hawranek, Szymon Opryszek: Gorzka Woda z Nahuatl, *"Wysokie obcasy"*, 28 czerwca 2014

[24] Barbara Zurer Pearson: *Jak wychować dziecko dwujęzyczne*..., s. 73

[25] tamże, s. 143-148

umiejętność tworzenia wielojęzycznych map pojęciowych, automatyczne stosowanie reguł gramatycznych (gdzie tylko wyjątki muszą być przyswajane aktywnie) oraz doskonałą wymowę, związaną z pamięcią układu mięśni twarzy i elastycznością aparatu mowy[26]. Podobnie twierdzi Alicja Gałązka, opisująca Future Learning System (strategia nauczania języka obcego, łączy konwencjonalne, jak i niekonwencjonalne metody i techniki nauczania). Autorka ta zastanawia się nad wpływem np. rodzajów inteligencji, uwarunkowań neurologicznych, a także czynników demograficznych (płeć czy wiek) na przyswajanie języka. Odnośnie wieku i jego wpływu na proces uczenia się, stwierdza: "Nie ulega wątpliwości, że wiek krytyczny dla przyswajania wymowy obcojęzycznej ma aspekt zarówno neurologiczny, jak i motoryczny (fizyczny). Mięśnie zaangażowane w procesy artykulacji są najbardziej plastyczne u małych dzieci. W późniejszym wieku stają się słabsze, co prowadzi do większych trudności w kształtowaniu nawyków artykulacyjnych (...) Wczesne podjęcie nauki języka obcego pozwala dzieciom wykorzystać naturalne fizyczne i psychiczne predyspozycje, takie jak: Chęć poznania, ciekawość, spontaniczność, aktywność ruchowa"[27].

Zatem, jak przekonują psycholingwiści, zajmujący się m.in. przyswajaniem języka ojczystego oraz kolejnych języków, a także osoby, działające w zakresie pedagogiki, psychologii, lingwistyki, socjologii i neurologii - nauka drugiego języka wręcz powinna zacząć się już od pierwszych miesięcy życia dziecka, i będzie to tylko z korzyścią dla niego. Należy przy tym pamiętać, że "dzieciom pozornie sprawia mniej trudu nabywanie języków, jednak nie powinniśmy lekceważyć wysiłku, jaki w to wkładają. Nie możemy też oczekiwać, że będą posługiwały się językami bezbłędnie od samego początku"[28].

---

[26] Por: Claire Selby: *Jak pomóc Twojej klasie w nauce angielskiego. Przewodnik dla nauczycieli*, Agora SA, Warszawa 2012, s. 9-10

[27] Alicja Gałązka: *Future Learning System. Drama w nauczaniu języka angielskiego. Perspektywa psychopedagogiczna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2013, s. 117

[28] Barbara Zurer Pearson: *Jak wychować dziecko dwujęzyczne*..., s. 403

3. METODYKA I NARZĘDZIA PRACY W ŻŁOBKU I PRZEDSZKOLU KRAINA MARZEŃ

3.1. METODYKA NAUCZANIA JĘZYKA ANGIELSKIEGO

W związku z dynamicznym rozwojem placówki od momentu jej założenia, obecnie w Żłobku i Przedszkolu *Kraina Marzeń* w Opolu funkcjonują cztery grupy z określonym podziałem wiekowym. Podział na grupy został również poniżej przedstawiony w formie wykresu.

1. ZOOM - dzieci w wieku od 6 do 17 miesięcy

2. RING RING - dzieci w wieku od 18 do 27 miesięcy

3. SPLISH SPLASH - dzieci w wieku od 28 do 3 lat

4. TICK TOCK - grupa przedszkolna od 3-5 lat

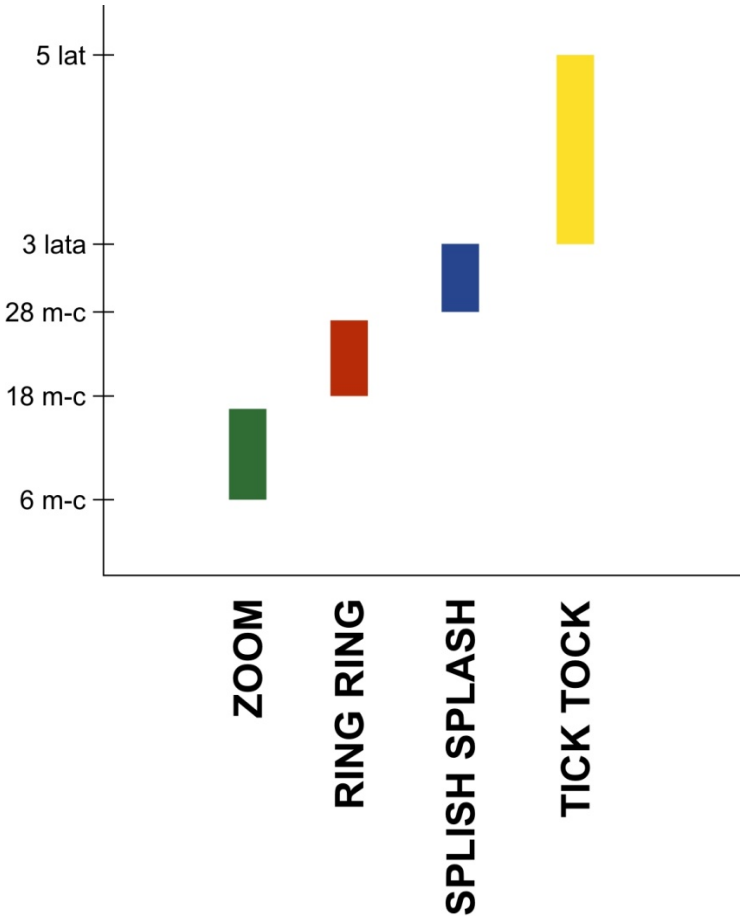

Rysunek 1. Zakres wiekowy w poszczególnych grupach

Nazwy grup odpowiadają głównym bohaterom programu, stworzonego przez lingwistkę Claire Selby, który jest podstawowym narzędziem dydaktycznym w placówce. Dana nazwa grupy to jednocześnie imię jednego z wesołych żuczków, przy czym w zaawansowaniu i poziomie, który przedstawia dany żuczek widoczna jest gradacja. I tak grupa najmłodsza to Zoom, czyli uosobienie zabawy, Ring Ring, od którego nazwę bierze starsza grupa żłobkowa to postać, która zaczyna wprowadzać np. cyfry i proste wyrażenia z nimi związane. Grupa, którą można określić, jako "przejściową" pomiędzy żłobkiem, a przedszkolem, czyli Splish Splash, to równocześnie imię bohatera, który wprowadza dzieci w świat przyrody i zjawisk pogodowych. Natomiast grupa przedszkolna, która obejmuje najszerszy wachlarz wiekowy dzieci to grupa Tick Tocka, czyli najbardziej zaawansowanego żuczka, który wprowadza pojęcia np. czasu, godzin i jest tym, który uczy dzieci bardziej skomplikowanych zwrotów w j. angielskim. Powyższe przyporządkowanie nazw ma na celu identyfikację zarówno dzieci, jak i rodziców, już od samego początku uczęszczania do placówki z językiem angielskim, a także jest ciekawą alternatywą dla zwyczajowych nazw grup w pozostałych placówkach, typu: *Słoneczka, Starszaki* itp.

Wspomniany wyżej program, na którym opiera się metodyka nauczania języka angielskiego w Krainie Marzeń opiera się głównie na połączeniu muzyki, zabaw ruchowych i prostych zwrotów językowych. Taka metoda jest całkowicie zgodna z wynikami badań prowadzonymi obecnie przez badaczy zarówno z dziedziny pedagogiki jak i lingwistyki. Alicja Gałązka przywołuje wyniki eksperymentów analizujących uczenie się języka obcego, które potwierdzają, że ruch działa jako stymulant względem opanowania języka obcego tak samo na dzieci, jak i na osoby dorosłe. Podkreśla, że do nauki języka należy wykorzystywać elementy muzyki, wiersze i zabawy plastyczne. Mówi także o tym, że dzieciom przekazuje się język uproszczony gramatycznie i leksykalnie, przy udziale dużej ilości powtórzeń i wzmocnień[29]. Właśnie ta powtarzalność np. piosenek czy prostych zwrotów ma tak istotne znaczenie dla przyswojenia drugiego języka przez dziecko. Sama autorka programu C. Selby, po wielu latach pracy nad tworzeniem narzędzi do nauki języka dla dzieci, stwierdza "(...) dzieci są otwarte na wiele różnych bodźców i wobec tego -

[29] Por: Alicja Gałązka: *Future Learning System. Drama w nauczaniu języka angielskiego. Perspektywa psychopedagogiczna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2013, s. 118

także na naukę za pośrednictwem wielu różnych kanałów percepcji"[30]. Dlatego, to co wyróżnia program to właśnie angażowanie zmysłów dziecka za pośrednictwem wielu bodźców: słuchowych (piosenki, łączenie konkretnych zwrotów językowych z konkretnym dźwiękiem lub sygnałem muzycznym), wzrokowych (krótkie animacje wideo, specjalne materiały do wykonywania prac plastycznych), dotykowych (miękkie maskotki, przedstawiające każdego żuczka, dostępne na zajęciach), kinestetycznych (ruch związany z przypisaną do danej piosenki zabawą ruchową).

Jeżeli chodzi o przyswajanie języka obcego przy dużym udziale muzyki (oraz piosenek czy sygnałów dźwiękowych) to uzasadnia to także wspomniany w poprzednim rozdziale autorytet z dziedziny muzyki Edwin E. Gordon, który wyraźnie konstatuje, że "przez muzykę dziecko zyskuje wgląd w siebie i w innych oraz w samo życie i, co być może najważniejsze, muzyka umożliwia mu rozwój i utrwala wyobraźnię"[31]. Warto zatem dostrzec, że w tym wypadku muzyka odgrywa co najmniej dwojaką rolę, gdyż utrwala wyobraźnię, ale także utrwala konkretne zwroty obcojęzyczne zawarte w piosence.

Kolejnym istotnym elementem jest zabawa i jej rola w nauce języka obcego. "W zabawie dziecko uczy się znacznie szybciej i jest to dla niego sytuacja naturalna (...) Dzięki niej dziecko rozwija się wszechstronnie pod kątem motorycznym, emocjonalnym, poznawczym, komunikacyjnym itp. W zabawie dziecko zdobywa wiele znaczących informacji o otoczeniu, a także ma okazję badać świat na miarę swoich możliwości"[32]. W programie zabawy mają najczęściej postać zabaw ruchowych, przy których dziecko wykonuje określone czynności, np. naśladując żuczki, po obejrzeniu danego epizodu w formie pliku wideo. W ten sposób np. radosne skakanie, tańczenie, chowanie się, podskakiwanie na piłce staje przyczynkiem do utrwalenia słownictwa (chowam się - *I am hiding*, tańcz ze mną - *dance with me*, etc.)

Oczywiście najważniejszą rolę w procesie przyswajania języka odgrywa nauczyciel, który jest przewodnikiem dziecka. W *Krainie Marzeń* szczególny nacisk położony jest na to, by w każdej z grup pracowała co najmniej jedna osoba,

[30] Claire Selby: *Jak pomóc Twojej klasie w nauce angielskiego...*, s. 17
[31] Edwin E. Gordon: *Umuzykalnianie niemowląt...*, s. 7
[32] Anna Mikler-Chwastek: Wspomaganie rozwoju dzieci w wieku niemowlęcym i poniemowlęcym..., s. 24

która aktywnie posługuje się językiem angielskim przez cały dzień. To właśnie ta osoba prowadzi zajęcia dydaktyczne z dziećmi, stosując wyżej wspomniane metody. Jak wnioskuje P. Kuhl "badania wykazały, że same nagrania audio lub audio wideo nie powodują tego, że dzieci zaczynają dokonywać statystyki na słyszalnym języku. Potrzebny jest w tej interakcji człowiek.[33]" Nie wystarczy zatem polegać na samym odtwarzaniu piosenek czy krótkich animacji - to nauczyciel, posługujący się cały dzień językiem angielskim sprawia, że dziecko, słysząc zwroty i polecenia w tym języku, zaczyna je gromadzić w pamięci, kojarzyć z określonymi przedmiotami, czynnościami czy pojęciami, a z czasem używać. Jak stwierdza Barbara Zurer Pearson "(...) większość dzieci (...) potrzebuje ciągłego i konsekwentnego kontaktu z językiem, aby go sobie przyswoić"[34].

Zgodnie z koncepcją C. Selby metodyka prowadzenia zajęć opiera się na tzw. Spiralnym Systemie Nauki Języka lub w skrócie: Spirali Językowej. System ten "stopniowo buduje znajomość języka, rozumienie jego elementów i poprawne ich użycie. Spirale mają obrazować fakt, że nauka języka nie jest procesem liniowym. Każdy zwój spirali przypomina, że słownictwo trzeba powtarzać w nowych kontekstach i wiązać znane słowa z nowym materiałem tak, by uczniowie pojęli ich znaczenia i zaczęli używać coraz bardziej złożonych zwrotów i struktur zdaniowych w miarę rozwoju kompetencji językowej. Każdy zwój spirali przedstawia także symbolicznie rozmaitość mediów, które możemy wykorzystać do zaprezentowania nowego materiału tak, by dzieci mogły przyswajać język wszystkimi kanałami percepcji. Podejście wielokanałowe pozwala nam także zaoferować dzieciom o różnych dominujących typach inteligencji możliwie najlepiej indywidualnie dobrane formy nauki.[35]" Lingwistka stworzyła swoisty akronim SPIRAL (spirala), gdzie każda z liter go komponujących odpowiada jednemu z sześciu kanałów, za pomocą których dzieci mogą przyswajać język obcy. I tak poszczególne litery odpowiadają: Sounds (dźwięki, bodźcie muzyczne, piosenki), Pictures (obrazy, animacje), Interest (zainteresowanie, dobór bohaterów i ich przygód, które będą dla dziecka ciekawe), Repetition (powtarzanie materiału), Actions (może być przetłumaczone jako: zaangażowanie fizyczne, zabawy ruchowe) oraz Links (powiązania, porządkowanie słów w grupy). W ten sposób stworzony model nauczania języka angielskiego odpowiada też faktom

[33] Patricia Kuhl: The linguistic genius of babies..., materiał filmowy
[34] Barbara Zurer Pearson: *Jak wychować dziecko dwujęzyczne*..., s. 163
[35] Claire Selby: *Jak pomóc Twojej klasie w nauce angielskiego*..., s. 39-40

naukowym z dziedziny neurobiologii, dotyczących pamięci. Chodzi o powiązanie dwóch rodzajów pamięci, które uczestniczą w procesie uczenia się przez dziecko. "Najogólniej wyróżnia się dwa rodzaje pamięci - pamięć opisową (deklaratywną, czyli w uproszczeniu "wiedzieć, że...") i pamięć sposobów postępowania (proceduralną, "wiedzieć, jak..."). Pamięć opisowa obejmuje m. in. pamięć semantyczną, będącą pamięcią znaczenia słów, praw, pojęć, formuł, kategorii, twierdzeń, a także faktów i ogólnych zasad zebranych w trakcie określonego doświadczenia. Pamięć proceduralna to długotrwała pamięć zręczności ruchowej, percepcyjnej lub asocjacyjnej, która często jest wywoływana bez udziału świadomości. Wiele zdarzeń związanych z uczeniem się zawiera elementy obu kategorii pamięci"[36]. O pamięci i jej roli wspomina także Gabriela Sygulka, opolski wieloletni praktyk nauczania dzieci i wykładowca, która pracowała pod okiem prof. Władysława Puśleckiego, tworząc cytowaną Innowację dla jednej z opolskich szkół: "U uczniów [dzieci] zostaje ślad pamięciowy, gdyż następują ciągłe powtórzenia, które są rozłożone w czasie"[37]. Mając powyższe na uwadze należy zatem zaakcentować, że takie prowadzenie dziecka, które celowo aktywizuje zarówno zapamiętywanie znaczenia słów, jak i towarzyszący mu ruch jest jak najbardziej pożądane w zapoznawaniu dziecka z językiem obcym. Nauczyciele języka angielskiego w *Krainie Marzeń* starają się te informacje wykorzystywać, by jak najefektywniej, a zarazem najkorzystniej dla dziecka wprowadzać go w świat dwujęzyczności.

[36] Alan Longstaff: *Neurobiologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012, s. 473
[37] Gabriela Sygulka: Innowacja, Sytuacyjne nauczanie języka niemieckiego w kształceniu zintegrowanym, 2003

3. 2. NARZĘDZIA PROJEKTU

Celem uzyskania najlepszych efektów Kraina Marzeń stosuje różnego rodzaju narzędzia, służące przyjaznemu zapoznawaniu dzieci z językiem angielskim. Część z nich jasno wynika z opisanych w poprzednim rozdziale metod stosowanych w placówce. Autorka niniejszej pracy poniżej przedstawia pogrupowanie narzędzi, ze względu na kategorie, w przybliżeniu pokrywające się ze zmysłami, które są stymulowane za ich pomocą.

WZROK	SŁUCH	DOTYK	RUCH	SMAK I WĘCH
❖ krótkie animacje wideo ❖ plansze edukacyjne do historyjek obrazkowych ❖ karty tzw. *flash cards* ❖ plakaty, kalendarze etc. ❖ puzzle ❖ kolorowanki ❖ książki z obrazkami	❖ nagrania audio na różnych nośnikach ❖ proste instrumenty muzyczne np. bum bum rurki, dzwoneczki ❖ odtwarzacz płyt CD ❖ mała kolumna i mikrofon (do zajęć w większej grupie)	❖ miękka pacynka na rękę ❖ miękkie pluszaki ❖ różnego rodzaju kolorowe chusty, kawałki materiałów ❖ kolorowe balony ❖ drewniane klocki	❖ duże elementy służące do przeprowadzania zabaw ruchowych (np. plastikowe kręgle, szarfy) ❖ gumowe piłki różnej wielkości ❖ duże pufy (np. przy konstruowaniu mini toru przeszkód)	❖ prawdziwe owoce i warzywa

Tabela 1. Kategorie narzędzi do nauki języka angielskiego wykorzystywanych w placówce

Oprócz wyżej wymienionych placówka posługuje się również samodzielnie wykonanymi przez dzieci dużymi formami plastycznymi (np. podobizna żuczka wykonana techniką wydzieranki, przestrzenne formy wykonane z kolorowej krepy bądź bibuły, makiety).

Głównymi programami stosowanymi przez placówkę są:

- pakiet Claire Selby - Baby Beetles
- pakiet Claire Selby - Tom and Keri
- pakiet Claire Selby - Playtime Starter, A and B
- nagrania audio Super Simple Songs
- materiały autorskie nauczycieli

Co zaś dotyczy pakietów, składają się one z: plansz edukacyjnych, flash cards, nagrań audio i wideo, pacynek, maskotek, plakatów oraz kolorowanek dla dzieci. Ich stosowanie jest odpowiednio dobrane do każdej grupy wiekowej, np. najszerszy wachlarz materiałów stosowany jest w grupie przedszkolnej, natomiast najmłodsze dzieci, w wieku od sześciu miesięcy są zaznajamiane z materiałami głównie audio, którym towarzyszą proste zabawy ruchowe, a także pacynkami i maskotkami, których mogą dotykać, zaznajamiając się w ten sposób np. z częściami ciała w języku angielskim.

3.3. ROCZNY PLANER PROJEKTU

Celem usystematyzowania pracy nauczycieli oraz nadania procesowi zapoznawania dzieci z językiem angielskim placówka opracowała tzw. Roczny Planer Projektu. Przedmiotowy dokument zawiera instrukcje odnośnie czasu trwania i umiejscowienia w dziennym rozkładzie zajęć, które skupiają się tylko i wyłącznie na zapoznawaniu dzieci z językiem angielskim, i tak w grupie najmłodszych dzieci (Zoom) jest to pięć min dziennie, a w najstarszej grupie (Tick Tock) pół godziny dziennie. Planer został opracowany dla każdej z grup, z podziałem na miesiące i zaleceniami, odnośnie materiału, który ma być w danym miesiącu przedstawiany dzieciom. Każdy miesiąc ma również przyporządkowaną część pakietu metodycznego, który powinien zostać wtedy użyty. Uwzględniono również zakres wyrazów, które dziecko powinno znać, po upływie danego miesiąca. Planer zakłada stosowanie wcześniej opisanej Spirali Językowej, tak by upewnić się, że każde dziecko ma szansę nadrobić ewentualne zaległości, a także by np. dzieci, które dołączą do grupy w czasie trwania roku szkolnego, mogły sukcesywnie przyswajać sobie zwroty i słowa, które ich koledzy mieli już szansę poznać. W dokumencie zostały wyznaczone osoby, odpowiedzialne za realizację materiału, są to osoby, które posługują się płynnie językiem angielskim i ich rolą jest, komunikacja z dziećmi wyłącznie w tym języku.

Poniżej został przedstawiony Roczny Planer Projektu w formie tabeli.

PLAN PRACY 2014/2015

NAUKA JĘZYKA ANGIELSKIEGO W PRZEDSZKOLU I ŻŁOBKU KRAINA MARZEŃ

NAZWA GRUPY	**ZOOM**	**RING RING**	**SPLISH SPLASH**	**TICK TOCK**
Osoba odpowiedzialna - angielskojęzyczna	Marta	Paulina	Ewa	Lila/Kasia
Czas zajęć dydaktycznych na dzień	10 min 8.45-8.55	15 min 9.10-9.25	20 min 9.00-9.20	30 min 9.00-9.30
Materiały dydaktyczne	Baby Beetles oraz Playtime, początek * maskotki, * zabawki codziennego użytku * inne	Baby Beetles oraz Playtime, początek * maskotki, * zabawki codziennego użytku * flashcards * inne	Baby Beetles, Playtime, Tom and Keri * maskotki, * zabawki codziennego użytku * flashcards * kolorowanki * wspólne prace plastyczne * inne	Baby Beetles, Playtime, Tom and Keri * maskotki, * zabawki codziennego użytku * flashcards * kolorowanki * wspólne prace plastyczne * inne
Tematy w czasie zajęć dydaktycznych, wspierane materiałami dydaktycznymi	**Elementary phrases,** colors, parts of the body, animals, toys,	**Elementary phrases,** colors, parts of the body, animals, toys, wheather, enviroment, family members	**Elementary phrases,** colors, parts of the body, animals, toys, wheather, enviroment, emotions, **counting,** opposites, transportation, food, family members	**Elementary phrases,** colors, parts of the body, animals, toys, wheather, enviroment, emotions, **counting,** opposites, transportation, family members, seasons of the year, food and drinks, clothes, **introduce yourself,** holidays, shapes, my house, kitchen-cutlery etc.

<table>
<tr><td rowspan="4">Roczny plan tematów</td><td>Wrzesień</td><td>- Płyta Zoom
Vocabulary Focus: parts of the body</td><td rowspan="4">Jak grupa
Zoom
+ wheather
&
enviroment
+ więcej zabaw ruchowych
i flash cards etc.

Czyli
utrwalenie
i rozbudowywanie słownictwa</td><td>- Płyta Zoom (cz. I)
Vocabulary Focus: colors and parts of the body</td><td>- Płyta Zoom (cz. I)
- Playtime Starter (dwa pierwsze filmy + książka i ćwiczenia)
Vocabulary Focus: colors and parts of the body</td></tr>
<tr><td>Październik</td><td>- Płyta Zoom
Vocabulary Focus: parts of the body</td><td>- Płyta Zoom (cz. II)
Vocabulary Focus: toys, autumn,</td><td>- Płyta Zoom (cz. II)
- Playtime Starter (kolejne dwa filmy + książka i ćwiczenia)
Vocabulary Focus: toys, autumn, family members (grandfather, uncle etc.)</td></tr>
<tr><td>Listopad</td><td>- Płyta Zoom
Vocabulary Focus: family members</td><td>- Płyta Ring-Ring (cz. I)
Vocabulary Focus: family members (grandfather, uncle etc.)</td><td>- Płyta Ring-Ring (cz. I)
- Playtime Starter (kolejne filmy+ książka i ćwiczenia)
Vocabulary Focus: domestic animals, wheather</td></tr>
<tr><td>Grudzień</td><td>- Płyta Zoom
Vocabulary Focus: family members</td><td>- Płyta Ring-Ring (cz. II)
Vocabulary Focus: domestic animals, Christmas</td><td>- Płyta Ring-Ring (cz. II)
- Playtime Starter (powtórka + książka i ćwiczenia)
Vocabulary Focus: winter, Christmas, New Year</td></tr>
</table>

Roczny plan tematów	Styczeń	- Płyta Ring-Ring Vocabulary Focus: family members	Jak grupa Zoom + wheather & enviroment + więcej zabaw ruchowych i flash cards etc. Czyli utrwalenie i rozbudowywanie słownictwa	- Płyta Splish-Splash (cz. I) Vocabulary Focus: wheather	- Płyta Splish-Splash (cz. I) - Playtime A (dwa pierwsze filmy + książka i ćwiczenia) Vocabulary Focus: emotions, food and drinks
	Luty	- Płyta Ring-Ring Vocabulary Focus: colors		- Płyta Splish-Splash (cz. II) Vocabulary Focus: emotions	- Płyta Splish-Splash (cz. II) - Playtime A (dwa kolejne filmy + książka i ćwiczenia) Vocabulary Focus: shapes, winter clothes, clothes
	Marzec	- Płyta Ring-Ring Vocabulary Focus: colors		- Płyta Tick-Tock (cz. I) Vocabulary Focus: food and drinks	- Płyta Tick-Tock (cz. I) - Playtime A (kolejne filmy + książka i ćwiczenia) Vocabulary Focus: spring, wild animals, opposites
	Kwiecień	- Płyta Ring-Ring Vocabulary Focus: animals & toys		- Płyta Tick-Tock (cz. II) Vocabulary Focus: opposites	- Płyta Tick-Tock (cz. II) - Playtime B (dwa pierwsze filmy + książka i ćwiczenia) Vocabulary Focus: transportation, fruits and vegetables, kitchen

	Maj	- Powtarzanie Zoom & Ring Ring Vocabulary Focus: animals & toys		- Utrwalanie poznanych piosenek Baby Beetles Vocabulary Focus: transportation	- Płyta Tom and Keri (cz. I) - Playtime B (dwa kolejne filmy + książka i ćwiczenia) Vocabulary Focus: my house (parts of the building and furniture)
	Czerwiec	- Powtarzanie Zoom & Ring Ring Vocabulary Focus: animals & toys		- Utrwalanie poznanych piosenek Baby Beetles Vocabulary Focus: wild animals	- Płyta Tom and Keri (cz. II) - Playtime B (kolejne filmy + książka i ćwiczenia) Vocabulary Focus: summer, holidays, fairytales
	SZUKANIE DODATKOWYCH PIOSENEK, MATERIAŁÓW, KOLOROWANEK ETC. ZGODNIE Z GŁÓWNYMI TEMATAMI W DANYM MIESIĄCU oprócz tego ciągłe powtarzanie już przyswojonego przez dzieci słownictwo. Zasada Spirali Językowej. Szczególnie jeśli pojawi się nowe dziecko, trzeba upewnić się, że powoli oswaja się z językiem, a później nadąża za grupą i nadrabia zaległości.				

PRZYKŁADOWY SCHEMAT ZAJĘĆ (głównie dla grup: Splish Splash i Tick Tock, grupy: Zoom i Ring Ring stosują schemat w formie bardziej okrojonej)

1. Piosenka na przywitanie
2. Przywitanie z maskotką
3. Ćwiczenie - naśladownictwo (grupy: Zoom, Ring Ring, Splish Splash) / Ćwiczenie - zadawanie pytań np. did you wash your face today? did you eat an orange today?
4. Zabawa ruchowa
5. Piosenka lub filmik na wideo
6. Gra edukacyjna (np. przy użyciu flash cards, kostki do gry etc.) / Zagadki dla chętnych dzieci z nagrodami (ubranie łańcuszka z kwiatów, pieczątka na rękę etc.)
7. Zabawa ruchowa
8. Kolorowanie przy stolikach / Rebusy / wspólna praca plastyczna (nauczyciel podchodzi do pracujących dzieci indywidualnie i utrwala z nimi słownictwo)
9. Piosenka pożegnalna

4. EWALUACJA PROCESU EDUKACYJNEGO DZIECI

4.1. EWALUACJA POSTĘPÓW DZIECI

W pierwszej połowie października 2014 roku w Żłobku i Przedszkolu Kraina Marzeń w Opolu przeprowadzona została pierwsza ankieta ewaluacyjna, dotycząca postępów dzieci w czasie trwania projektu wprowadzania dwujęzyczności już od szóstego miesiąca życia dziecka. Jej wzór znajduje się w załączniku do niniejszej pracy (Załącznik nr 1). Ankiety przeprowadziła kadra placówki, a dokładnie - nauczyciel odpowiedzialny za wprowadzanie drugiego języka w danej grupie - wypełnił ankietę dla każdego dziecka osobno, zawierając w nich również ewentualne spostrzeżenia rodziców dziecka[38]. W ten sposób sporządzono łącznie 58 ankiet we wszystkich grupach. Poniżej autorka przedstawia wyniki ankiet opisowych we wszystkich grupach w placówce.

Wyniki ankiety w grupie Zoom (najmłodszej) pokazują jeden wspólny trend wśród dzieci, biorących udział w zajęciach. Nauczyciel stwierdza, że większość dzieci z przyjemnością uczestniczy w zajęciach, a ich uwagę w szczególności skupiają krótkie (ok. dwuminutowe) animacje połączone z piosenką. Daje się zauważyć, że część dzieci jedynie obserwuje zabawy proponowane przez nauczyciela, natomiast druga część dzieci zaczyna już aktywnie uczestniczyć w zabawach. Niektóre z najmłodszych wychowanków placówki wyraźnie darzą już sympatią konkretne piosenki proponowane w ramach projektu i podczas ich wykonywania przez nauczyciela próbują się aktywnie włączyć. Jest to niezbity dowód na to, że wprowadzanie już tak małych dzieci w świat drugiego języka, jeśli dokonywane jest w odpowiedni, dostosowany do wieku dziecka sposób, spotyka się z jego akceptacją, a nawet sympatią.

Kolejna grupa poddana obserwacji to grupa Ring Ring (starsza grupa żłobkowa). W tej grupie nauczyciel już wyraźnie potrafi stwierdzić, że konkretne dzieci aktywnie chcą i uczestniczą w zabawach z językiem angielskim. Pojawiają się także sygnały komunikacji zwrotnej, bowiem duża część dzieci (7 z grupy 15 dzieci) powtarza już angielskie zwroty lub świadomie odpowiada na proste pytanie zadane w języku angielskim. Warta przytoczenia jest uwaga nauczyciela, że dzieci podczas zajęć

[38] Osobne ankiety do wypełnienia tyko przez rodziców planowane są w niedalekiej przyszłości, prawdopodobnie w pierwszej połowie 2015 roku.

aktywnie włączają się do wspólnych zabaw ruchowo-muzycznych (używają prostych zwrotów zawartych w piosenkach np. "Go! Stop!" czy "Hiding"), oraz co prawdopodobnie jest jeszcze cenniejszym wyznacznikiem przyswajania przez dzieci drugiego języka, uwagi rodziców, którzy stwierdzają, że dzieci rozumieją proste stwierdzenia w języku angielskim.

Grupą, którą można określić jako "przejściową" pomiędzy żłobkiem a przedszkolem, jest grupa Splish Splash. W tej grupie nauczyciel także odnotowuje to, że dzieci z chęcią i aktywnie uczestniczą we wszystkich zabawach muzyczno-ruchowych, a także plastycznych związanych z wprowadzaniem drugiego języka. Co okazuje się szczególnie istotne u dzieci na tym etapie rozwojowym - nauczyciel potrafi już zauważyć, które z dzieci jest szczególnie wrażliwe i uzdolnione językowo. Można przytoczyć wypowiedź nauczycielki odnośnie jednego z dzieci: "X ma niezwykłą wrażliwość muzyczno-językową, uważnie ogląda materiały wideo, chętnie i z zaangażowaniem bawi się podczas zabaw ruchowych z wykorzystaniem Baby Beetles, szybko przyswaja nowe wyrazy" oraz inna: "Y jest niewątpliwie uzdolniona językowo, miała już kontakt z językiem angielskim (liczy do 10, śpiewa piosenkę ABC) wspaniale bawi się przy piosenkach Baby Beetles, szybko uczy się nowych wyrazów, rozumie znaczenie zadawanych jej pytań"[39]. Właśnie ta ostatnia zdolność, którą nabywają dzieci na tym poziomie jest przez autorkę niniejszej pracy uważana za sukces projektu. Nie jest jego celem bowiem to, by dzieci od razu zaczynały porozumiewać się czynnie w języku angielskim, lecz to by potrafiły rozumieć znacznie zadawanych im pytań, sens wypowiedzi oraz komunikaty do nich kierowane. Pisała o tym przytaczana już wcześniej autorka Barbara Zurer Pearson, która przygotowywała osoby chcące wychowywać dzieci dwujęzycznie na fakt, że dzieci nie od razu będą posługiwały się drugim językiem ani też nie będą robiły tego bez błędów. Należy zaakceptować ten stan, jako naturalny element w nauce, tak samo jak popełniane na początku błędy w posługiwaniu się językiem ojczystym.

Ostatnią badaną grupą była grupa Tick Tock, najstarsza i najbardziej zróżnicowana jeśli chodzi o wachlarz wieku - od trzech do pięciu lat. W tej grupie ankiety dla każdego dziecka wypełniała sama autorka pracy, w związku z tym nie tylko w teorii, ale i w praktyce miała szansę obserwować postępy dzieci w kontakcie

[39] ankiety w grupie Splish Splash, 9.10.2014

z językiem angielskim. Grupa Tick Tock to jednocześnie dzieci, które najdłużej mają aktywny kontakt z nauką drugiego języka, bowiem w naturalny sposób przeszły od początku istnienia placówki od codziennych, półgodzinnych zajęć dydaktycznych do obecnej formy projektu, która opiera się na wspomaganiu dydaktyki całodziennym kontaktem z językiem angielskim poprzez nauczyciela, który używa względem nich w przeważającej większości tylko tego języka. Po zapoznaniu się z wynikami ankiet można zatem stwierdzić, że wszystkie dzieci rozumieją kierowane do nich komunikaty i pytania w języku angielskim, a co szczególnie istotne również treści o charakterze żartobliwym czy dotyczącym po prostu zabawy czy innych, nie związanych ściśle tylko z czynnościami dnia codziennego komunikatami (takimi jak: "wash your hands", "sit down", "let's go outside" etc.). Dzieci zaczynają rozumieć język potoczny i potrafią reagować na niego w ciągu całego dnia spędzanego pod okiem nauczyciela posługującego się tylko językiem angielskim. Także uwagi rodziców dzieci w tej właśnie grupie są bardzo pozytywne, wiele z nich przyznaje, że dzieci śpiewają w domu angielskie piosenki, a nierzadko w czasie swoich indywidualnych zabaw lub zabaw z rodzeństwem wtrącają angielskie słowa. Również na tym etapie nauczyciel był w stanie wskazać, które z dzieci mają szczególną wrażliwość językową i zakomunikować to rodzicom, tak by mogli podjąć decyzję co do dalszego przebiegu przyswajania języka angielskiego na kolejnych etapach edukacji. "Dziecko posiada duże zdolności językowe. Nowo poznany materiał jest szybko przyswajany. Dziecko kojarzy nowe zwroty z piosenek i z łatwością ich używa podczas wspólnych gier i zabaw"[40].

Ogólny obraz po przeprowadzeniu pierwszej ankiety ewaluacyjnej zachęca do dalszego działania. Jej wyniki, połączone z opiniami rodziców (na chwilę obecną indywidualnymi i nieusystematyzowanymi, ale jak autorka wspomniała, placówka przygotowuje osobne ankiety dla rodziców), wyrażanymi często jako pozytywne wrażenie nt. projektu i konkretnie opisywane przez rodzica przygody dziecka z językiem angielskim, skłaniają do wysnuwania wniosków, które przełożą się na konkretne, być może nowe w formie, działania i dążenia *Krainy Marzeń* do jeszcze większego sukcesu w zapoznawaniu dzieci ze światem drugiego języka i możliwościami, jakie on daje.

[40] ankieta w grupie Tick Tock, 8.10.2014

4.2. KIERUNKI DALSZEGO ROZWOJU EDUKACJI

Jeśli chodzi o kierunki dalszego rozwoju zaprezentowanego projektu wprowadzania dwujęzyczności to powinny być one związane z dążeniem do odkrywania nowych, skutecznych metod, form i narzędzi do pracy z dziećmi na wszystkich etapach rozwoju w żłobku i przedszkolu, a także intensyfikacji pracy badawczej nad efektami immersji dzieci w świat języka angielskiego. Tylko w ten sposób prowadzony projekt ma szansę doskonalenia się i ewoluowania tak, by być jak najbardziej dostosowany do zdobywania praktycznych umiejętności przez dziecko: rozumienia i pierwszych prób czynnej komunikacji w języku angielskim.

Niezwykle istotne jest w tej kwestii również przekonywanie rodziców/opiekunów dzieci o tym, że dwujęzyczność nie wprowadza chaosu, ale jest szansą na rozwinięcie wrodzonego potencjału, który owocować będzie w przyszłości. Wydaje się, że jest to jedno z podstawowych zadań względem świata dorosłych - przekonanie tej części, która pozostaje jeszcze nieuświadomiona lub sceptyczna, co do wprowadzania drugiego języka już w tak wczesnym wieku jak sześć miesięcy. Nie zapominajmy: "Dwujęzyczność jest dla nas dobra. Sprawia, że mózg staje się silniejszy. Jest dla niego po prostu dobrym ćwiczeniem"[41].

Cennym będzie również monitorowanie postępów dzieci, uczestniczących w projekcie, na ich dalszym etapie edukacyjnym, przynajmniej na etapie edukacji wczesnoszkolnej. W ten sposób będzie można określić czy uczestnicy projektu posiadają większą sprawność językową, w stosunku do dzieci, które nie były objęte programem wprowadzania drugiego języka (angielskiego) już od tak wczesnego wieku jak sześć miesięcy. Owe monitorowanie postępów może się odbyć na zasadzie współpracy trzech podmiotów: placówki, uczelni wyższej, przeprowadzającej stosowne badania oraz rodziców, chcących dowiedzieć się czy projekt okazał się dla ich dzieci korzystny w dłuższej perspektywie czasowej.

[41] wywiad z dr Ellen Bialystok, Claudia Dreifus: The bilingual advantage, *"The New York Times",* published May 30, 2011, http://www.nytimes.com/2011/05/31/science/31conversation.html?_r=0, dostęp: 10.01.2015

5. WNIOSKI KOŃCOWE

Autorka pracy starała się poprzez analizę opracowań naukowych oraz wnioski, płynące z praktyki w Żłobku i Przedszkolu Kraina Marzeń w Opolu przekonać czytelnika o rzeczywistych i osiągalnych korzyściach, płynących z dwujęzyczności. Jak stwierdza B. Zurer Pearson "Cały czas prowadzone są badania nad poznaniem granic korzyści płynących z dwujęzyczności"[42] przywołuje także wypowiedź szwajcarskiego psycholingwisty "Francois Grosjean (...): *[Dwujęzyczność] daje większe możliwości. Zamiast w jednym, przebywasz w dwóch światach*. (...) osoba dwujęzyczna widzi świat z dwu różnych perspektyw. Jak powiada czeskie przysłowie: *Naucz się nowego języka, a dostaniesz nową duszę*"[43]. To właśnie ten cel przyświecał autorce pracy, jak również kadrze *Krainy Marzeń* - już od pierwszych miesięcy życia zachęcać i wspierać do wykorzystania naturalnego potencjału do dwujęzyczności. C. Selby przekonuje "Dziecko zadowolone z nauki w przedszkolu będzie nadal szczęśliwe w szkole podstawowej, a zadowolony użytkownik języka angielskiego na zajęciach przedszkolnych prawdopodobnie zostanie chętnym uczniem tegoż języka w szkole. Jeśli te warunki zostaną spełnione, uczniowie mogą osiągnąć wysoki poziom języka angielskiego w mowie i w czytaniu zanim ukończą szkołę podstawową. (...) Wszystko to dzieci potrafią osiągnąć z pewną pomocą z naszej strony. To jest wyzwanie dla nauczyciela języka. Czas zatem zastosować wyniki badań i teorie nauczania w praktyce"[44]. Również Stefan Mieszalski, poruszający temat wielokulturowości i jej wpływu na wychowanie, podkreśla, że środowisko, w którym aktywnie obecna jest druga kultura (jak w niniejszej pracy - prezentowana za pomocą drugiego języka - angielskiego) jest korzystne dla rozwoju dziecka. Autor ten wnioskuje: "Warto zauważyć, że w obecnej praktyce jesteśmy w stanie "wytwarzać" wielokulturowość w środowisku monokulturowym jako jego "sztuczną", ponieważ nie ukształtowaną w procesie historycznym, cechę. (...) Idąc nakreślonym tu tropem można sądzić, że działania takie, niezależnie od swych bliskich, bezpośrednich celów wychowawczych, jak na przykład cele poznawcze, poprzez same różnicowanie środowiska sprzyjają uczeniu się i ogólnemu rozwojowi dzieci

[42] Barbara Zurer Pearson: Jak wychować dziecko dwujęzyczne..., s. 56
[43] tamże, s. 57
[44] Claire Selby: *Jak pomóc Twojej klasie w nauce angielskiego...*, s. 80

i młodzieży"[45]. Warto więc korzystać z możliwości technicznych współczesnego świata oraz globalizacji, obecnej także w trendach, dotyczących edukacji i, już od praktycznie narodzin, wprowadzać dziecko w świat drugiego języka, zwłaszcza, że wydaje się to dużo łatwiejsze niż w jakiejkolwiek poprzedniej epoce.

[45] Stefan Mieszalski: O niektórych mechanizmach pośredniczących między środowiskiem wielokulturowym a uczeniem się dziecka W: Tadeusz Lewowicki, Barbara Chojnacka-Synaszko, Gabriela Piechaczek-Ogierman: *Edukacja dzieci i młodzieży w środowiskach zróżnicowanych kulturowo*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2014, s. 21

6. BIBLIOGRAFIA

- Benson Janette B. (Editor): *Advances in child development and behaviour*, Academic Press, Elsevier, United States of America, 2012
- Baumgartner Bogumiła: *Przeżyć dwujęzyczność. Jak wychować dziecko dwujęzycznie*, Wydawnictwo Harmonia, Gdańsk 2008
- Chrzanowska Danuta (red.): *50 tajemnic o naszych dzieciach*, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1985
- Dreifus Claudia: The bilingual advantage, *"The New York Times",* published May 30, 2011, dostęp:10.01.2015 http://www.nytimes.com/2011/05/31/science/31conversation.html?_r=0,
- Franus Edward, Franus-Urbańczyk Barbara: *Treningi niemowlęcia*, Oficyna Wydawnicza "Impuls", Kraków 2000
- Gałązka Alicja: *Future Learning System. Drama w nauczaniu języka angielskiego. Perspektywa psychopedagogiczna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2013
- Gordon Edwin E.: *Umuzykalnianie niemowląt i małych dzieci. Teoria i wskazówki praktyczne*, Wydawnictwo "Zamiast Korepetycji", Kraków 1997
- Hogg Tracy, Melinda Blau: Język niemowląt, Świat Książki, Warszawa 2012
- Ilg Frances L., Luise Bates Ames, Sidney M. Baker: Rozwój psychiczny dziecka od 0 do 10 lat. Poradnik dla rodziców, psychologów i lekarzy, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2007
- Kuhl Patricia: *The linguistic genius of babies*, filmed October 2010TED, dostęp: 16.11.2014 http://www.ted.com/talks/patricia_kuhl_the_linguistic_genius_of_babies
- Lewowicki Tadeusz, Chojnacka-Synaszko Barbara, Piechaczek-Ogierman Gabriela: *Edukacja dzieci i młodzieży w środowiskach zróżnicowanych kulturowo*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2014
- Longstaff Alan: *Neurobiologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012
- Ogrodzka-Mazur Ewa, Szuścik Urszula, Oleksa Jadwiga: *Edukacja małego dziecka. Tom 4 Konteksty rozwojowe i wychowawcze*, Oficyna Wydawnicza "Impuls", Kraków 2013
- Selby Claire: *Jak pomóc Twojej klasie w nauce angielskiego. Przewodnik dla nauczycieli*, Agora SA, Warszawa 2012

- Spionek Halina: Psychologia wychowawcza dla rodziców, lata 0-7, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa 1962
- Sygulka Gabriela: Innowacja, Sytuacyjne nauczanie języka niemieckiego w kształceniu zintegrowanym, 2003
- Szeląg Elżbieta, Szymaszek Aneta: *Test do badania rozumienia mowy u dzieci i dorosłych. Nowe spojrzenie na zegar mózgowy*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Sopot 2014
- Woźniakowski Waldemar: *Glottodydaktyka w świetle zjawiska bilingwizmu naturalnego*, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław 1982
- *"Wysokie obcasy"*, 28 czerwca 2014
- Zurer Pearson Barbara: *Jak wychować dziecko dwujęzyczne. Poradnik dla rodziców (i nie tylko)*, Media Rodzina, Poznań 2013

7. ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1 - Ankieta ewaluacyjna

Załącznik nr 2 - Informacje organizacyjne dot. projektu Dwujęzyczność w Żłobku i Przedszkolu Kraina Marzeń w Opolu (terminarz)

Załącznik nr 3 - Film wideo: Dwujęzyczność w Krainie Marzeń

Załącznik nr 1

Data:.....

Dwujęzyczne Przedszkole i Żłobek
Kraina Marzeń w Opolu

ANKIETA EWALUACYJNA

DOTYCZY:
Projekt dwujęzyczności (j. angielski) prowadzony na materiałach i zgodnie z metodą Claire Selby.

I METRYCZKA

Nazwisko i imię dziecka: .....

Wiek dziecka w chwili rozpoczęcia projektu: .....

Od kiedy dziecko uczestniczy w projekcie (miesiąc, rok): .....

Nazwa grupy, w której realizowany jest projekt: .....

Nauczyciel prowadzący projekt: .....

II OPIS

1. Obserwacje nauczyciela prowadzącego projekt:

.....

.....

.....

2. Uwagi rodziców:

.....

.....

.....

3. Zalecenia nauczyciela na dalszy etap uczestnictwa w projekcie:

.....

.....

Załącznik nr 2

INFORMACJE ORGANIZACYJNE DOT. PROJEKTU DWUJĘZYCZNOŚĆ W ŻŁOBKU I PRZEDSZKOLU KRAINA MARZEŃ W OPOLU (do grudnia 2014)

Luty 2014 - podjęcie decyzji o przystąpieniu do programu Dwujęzyczne Dzieci, wzbogaconego o program autorski, celem stania się placówką ekspercką

Marzec 2014- rekrutacje do programu - poszukiwanie opiekunów angielskojęzycznych

09.04.2014 - dodatkowa rekrutacja do programu stażowego

11.04.2014 - spotkanie z *native speakerem* w celu możliwości nawiązania współpracy

14.04.2014 - spotkanie ze stażystkami w celu zaznajomienia ich z działaniem programu oraz planami jego rozwoju

16.04.2014 - spotkanie informacyjne dla osób zaangażowanych w projekt z Panem Waldemarem Miksą - Koordynatorem programu Dwujęzyczne Dzieci, lekcja pokazowa oraz spotkanie organizacyjne Dyrekcji z pracownikami wdrażającymi DD

18.04.2014 - wizyta metodyka mgr Gabrieli Sygulki i spotkanie z Dyrekcją i pracownikami wdrażającymi

28.04.2014 - spotkanie z rodzicami dzieci z grup: Stokrotki i Pszczółki (Tick Tock i Splish Splash od nowego roku szkolnego)

13.05.2014 - spotkanie z rodzicami dzieci z grup: Żabki i Misie (Ring Ring i Zoom od nowego roku szkolnego)

24.05.2014 - spotkanie organizacyjne z Dyrekcją, na którym omówiono m.in. przygotowanie w przyszłości metodyki nauczania oraz programu autorskiego, podjęto decyzje nt. zakupu materiałów dydaktycznych oraz nawiązania porozumienia z uczelnią wyższą w celu ścisłej współpracy

27.05.2014 - stworzenie dodatkowej bazy gier i zabaw

02.06.2014 - rozpoczęcie pełnowymiarowej pracy w ramach "Dwujęzyczne Dzieci" - całodzienna opieka w j. angielskim w każdej z grup

06.06.2014 - Dzień Rodziny z Żuczkami Baby Beetles w Krainie Marzeń

20.08.2014 - spotkanie organizacyjne z pracownikami wdrażającymi program nt nowego roku szkolnego i programu zajęć

02-03.09.2014 - hospitacja zajęć w grupach: Zoom, Ring Ring i Splish Splash

07.10-10.10.2014 - przeprowadzanie ankiet ewaluacyjnych we wszystkich grupach

04.11.2014 - nawiązanie współpracy z Instytutem Filologii Angielskiej Uniwersytetu Opolskiego, na podstawie porozumienia